

A beduin

Író, esszéista. Írásai a 70-es években rendszeresen láttak napvilágot a Vigiliában. Ez az elbeszélés az író hagyatékából került elő.

Az autóbusz ajtaja becsapódott. Visszhangzott az ajtócsapódás. A motor bőgve kapaszkodott a hegyre. A tanár egyedül maradt a megállóban. Ősz volt. A hegyek és az erdők csak úgy mutatták számára az évszakot, ha szemét összehúzta és átszűrte a zöld-sárga változatát. Ezt a játékot naponta, évszakonként megismételte. Így látta a változást. A napfény, a meleg, a napfényben lent elterülő város nem csapta be. Ősz volt. És a szabadban, az ajtócsapódás sem csapta be. Börtönajtó csapódott mögötte, amikor kilépett a szűk buszból a végtelen erdős, hegyes vidékre.

Minden nap meg kellett küzdenie ezzel az érzéssel, hogy az önként vállalt börtönbe kilépjen. Ma azonban nem a börtönre gondolt. Az ősz egy napi munkáját méregette még, s a városban az esze. Az intézet felé ballagott, és arra gondolt, hogy volt-e értelme annak, amit az éjjel tett. Meghosszabbította egy ember szenvedését; az apját. Két éve lassan terjed mellében a rák. A kórházból kiadták. Erősen morfiumozták. Fájdalmai ritkán voltak. De meghalhatott bármelyik percben. Különösen éjjel, amikor minden megnyugszik, a külső ingerek csökkennek, könnyen hal meg a beteg. Az éjjel is... Ismerte már a kapkodó, beteg légzést, és tudta, hogy mikor akar megállni a szív. Éjfél után volt. Az apja ágya mellett, az íróasztalon, dolgozatokat javított. Hörgés, csuklás halatszott, azután csend lett. Ő egy kovácsolt hamutartót vágott a földre. A beteg tudatáig hatolt a kongás. Felesége, kislánya, anyja is felébredt. A halni készülő újra hörgött, kapkodta a levegőt. Lihegve káromkodott.

— Még mindig nem alszik. Irkál... mindig irkál... — és tovább hörgött, kapkodta a levegőt.

Nem tudta nem tenni. Be kellett avatkoznia. Azután, amikor a halniakaró az élők álmát aludta, ő még virrasztott hajnalig, beavatkozásra készen. Akkor a nap jöttével átvette szerepét a fény és a ház, a proletár-bérkaszánya életritmusa. Az ébresztőórák berregése, az ablak alatt felhangzó lábdobogások, a reggeli porolók puffogása, a rongyszőnyegek kegyetlen verése, már beavatkozott a megállni készülő életgépezetbe; minden együttesen gondoskodott az életingerről...

Már felét megtette az intézethez vezető útnak, amikor rikoltás, lábdobogás állította meg. Az intézet felől az úton egy fekete arcú, fehérburnuszos alak üvöltve vágatott feléje. Az intézet házi traktorján, egy gebén.

Melléje ért, megállt.

— Csókolom Bandi bá! — szólt tiszta magyarsággal a fekete alak. Bodó volt, az ő csoportjából.

— Milyen beduin vagyok, Bandi bá? Ugye jó?

Mészáros Endre nevelőtanár megnézte a kamaszt. „Értelmileg fogyatékos” — ezzel a felírással jött a lapja és ő maga, két éve. A gyerek dolgozataira gondolt. Valóban beteg gyerek. A tanár szemelőtt füzetlap ugrált. A *János vitéz*ről kellett dolgozatot írni. Bodó, immár beduin, végig versformában, hat irkaoldalon leírta:

János vitéz, mikor a sötétség országában járt

Madarak repkednek rajokban, a temető éjfélt ütött...

Most pedig fekete cipőpasztával bekente az arcát, kezét. És egy teljesen új lepedőt tett a fejére, üveglecsukó gumival rögzítette.

— Meddig kenhette be magát? — villant fel benne a kérdés. Nem kellett sokáig gondolkodnia. Bodó lehajolt hozzá. Először körülnézett, aztán suttogva, kicsit szégyenlősen megkérdezte:

— Bandi bá, a beduinoknak az ízéjük is fekete?

Mészáros bólintott.

— Akkor jó — egyenesedett ki a nyeregben megnyugodva Bodó.

— Megyek a birkákhoz! — kiáltott, és megcsapkodta a lovat.

— Én vagyok Bodó, a beduin, a pásztor!

Mielőtt a tanár egy szót is szólt volna, a gyerek elügetett az öreg lovon. Rikoltozott, füttyült. Valamit még visszakiáltott az igazgatóról, de Mészáros nem értette. Arra is kíváncsi lett volna, hogy miért éppen beduin lett Bodó, de azt megfjette: biztos valamelyik tévéműsorban látta Bodó ezeket az arab pásztorokat.

Most hogyan menjen utána? Le kellene mosatni a bokszot. Majd délután, mert már sietnie kell. Egy óra körül járt. Akkor kell átvennie a csoportját.

Ez mindig izgalmas állapot volt. Soha nem lehetett tudni, hogy mit csináltak éjjel vagy délelőtt a gyerekei. Megszöktek-e, betörttek-e, összetörték-e valamelyiket? Valami lesz biztos. Bodó az igazgatót emlegette, és nyilván észrevétlenül, ebéd nélkül lovagolt ki. Ez semmi megnyugtatót nem jelentett.

Csoportja az épület sarkánál állt katonás rendben: elől a nagyok, hátul a kicsik. A János-hegy felé eső napos oldalon. Távolabb az igazgató. Valamit a falhoz vert és kiabált.

Csendben, észrevétlenül került a csoport mögé. Automatikusán megszámolta a gyerekeket. Csak Bodó hiányzott. Ez csoda... Aztán az igazgatót nézte. Hatalmas, szögletes arcú, kopaszodó fejű ötvenes férfi volt, gonosz szemekkel, elrajzolt, keskeny szájjal, vékony torokhanggal, negyvennyolcas lábakkal. Lapátnyi kezében egy nyulat szorongatott. Egy egyszerű, szürkésszínű mezei nyulat. A nyúl feje véres cafat volt, de ő még mindig verte a falhoz.

— Nesztek, nesztek. Itt a nyulatok. — Egy utolsót csapott a falhoz a nyúllal, azután fordulásból a gyerekek közé vágta. Azok szétugrottak. Mészáros állt csak ott. A nyúl mellén találta. Megtántorodott. Fehér nylon inge véres ragacsos lett. A nyúl eleje esett.

A gyerekek akkor látták meg őt. Tizennégyen voltak.

Mind a tizennégy egyszerre rohant köréje.

— Bandi bá, a nyulunk. Bandi bá... Bandi bá...

Gyula, egy kékszemű szőke gyerek sírva térdelt le a Mészáros lába előtt heverő véres hús- és szőrcafathoz.

— Nyuszika, nyusz... nyusz...

— Jön a többi is! Jön a többi is! — mondta az igazgató. — Gyula, te disznó, hagyd azt a dögöt! — kiáltott gyerekre, aki ölébe vette a nyulat.

Mészáros azt gondolta, hogy a nyúl szíve talán még ver.

— Gyula, felrúglak! — kiáltotta az igazgató, akit az intézet egyezményesen Gusztávnak tisztelt.

Elindult a gyerek felé. Ekkor találkozott pillantása Mészárossal. Mészáros hol az igazgatóra, hol a közelben lévő husángnak nézett.

— Ha a gyerekekhez nyúl, azzal a husággal megyek neki — gondolta. Az arca kifejezhette ezt, mert az igazgató sarkonfordult és bement.

— Mi történt? — kérdezte. Bár fölöslegesnek tartotta a kérdést. Tudta, mi történt. A gyerekek imádták az állatokat. Mindegy volt nekik, milyen állat. Ha megfogták, becézték, simogatták, etették. Elrejtették a hálóban, a tanulóban. Ezt a nyulat is még kicsi korában fogták, azóta velük élt. Volt más szerzeményük is. Az igazgató már hozta is egy rongyba csavarva. Tüskésdisznó volt. A Süni-ke. A ronggyal együtt röpült a falnak, sokszor. Amíg cafatokra nem szakadt a rongy és a kis állat.

— Várjatok meg, leveszem az inget — szólta Mészáros a dermedten álló 15-16 éves fiúkhöz.

Bement a tanáriba. Ledobta a véres inget és megmosakodott. Melegítő-felsőt húzott. Az agya furcsán átalakult.

Állandó feszültség keletkezett benne, de hihetetlen gátlások léptek fel. Mindenre figyelt, mindent regisztrált, de csak a pillanatnyi intézkedésre szintetizálta a benyomásokat. Gondolkodni, egy gondolatsort végigvezetni nem volt idő. Tudta, megtanulta már ezt régen. Itt gyerekek, élő emberek vannak. Gyorsan, azonnal intézkedni kell. A pedagógia elmélete és minden más, az élet lényeges elméleti, elvi kérdései megszűntek. Már akkor megszűntek, amikor a busz elindult vele. Csak ő soha nem engedelmeskedett ennek a törvénynek. Néha belopott egy-egy gondolatot is ebbe az állandó riadókészültségben lévő feszült agyba. Most is azon elmélkedett nagy sietve, hogy a gyerekei egyetlen társadalomhoz ragaszkodtak: az állatok társadalmához. Furcsa, hogy így lett. Tudta is régen. És hagyta, mert valamihez ragaszkodni kell. Valamit szeretni kell.

Az igazgató nyitott be hozzá.

— Megtiltom! Érti, Mészáros kartárs? Megtiltom, hogy a gyerekek állatot tartsanak. Megtiltom, hogy így dolgozzon, hogy felrúgja a munkatervem alapvető politikai és pedagógiai szempontjait.

Mészáros válaszolni akart, de az igazgató nem hagyta szóhoz jutni. A táskájából gépelt paksamétát vett elő.

— A csoportot egy KISZ aktívára bízom. Követelem, hogy most, azonnal, újra olvassa el a munkatervemet, és lássa el kézjegyével. És kérem a munkanaplóját. Bejegyzem mulasztását.

Mészáros vállat vont. Az igazgató a kezébe nyomta a munkatervet és elrohant. Már az udvarról hallatszott a hangja.

— Mit mondott Lenin? Mi? Nem tudod, mit mondott Lenin? Hülye. Hülye az apád, az anyád, hülye az egész családod. Megmutatom, papír is van róla...

Mészáros kinézett az ablakon. Az igazgató az egyik harmadikos ipari tanuló karját fogta és lökdöste a falhoz.

— Hülye, azt sem tudja, hogy mit mondott Lenin. De a haját megnövesztette. Hülye...

Mészáros becsukta az ablakot. Leült, kezébe vette a munkatervet. Valóban nem olvasta el, mert tanévnnyitő értekezleten az igazgató maga olvasta fel a testület előtt. Most sóhajtott és olvasni kezdte.

„A Tanévben a munkám Lenin elvtársnak a Komszomol kongresszusán elhangzott következő sorai határozzák meg: tanulni, tanulni, tanulni. Továbbá pártunk, az MSZMP és a KISZ kongresszusán elhangzott irányelvek jelentik számunkra...”

Mészáros bámult a papírra. Ez állt ott fehéren-feketén.

Átfutott az agyán a tanévnnyitő óta eltelt másfél hónap néhány eseménye. Iván, az egyik legjobb nevelőtanár — öngyilkos lett, sikkerrel. Levelet írt az egyik lapnak. Az igazgatót okolta, hogy abba az idegállapotba jutott. Ibolya, az egyik nagyszerű nevelőnő szintén öngyilkos lett, sikertelenül. Még most is kórházban van, beszélni, írni nem tud. Sanyi idegszanaszatóriumban van. Laci azonnal kilépett. Ebből az ötösfogatból csak ő maradt még lábön. Nem tudta, hogy meddig. Ezen tűnődött, hogy meddig bírja... Ezt olvasni és itt ülni — nem lehet. Ezt tudta biztosan.

Félredobta a munkatervet és lement. Talán fél óra hosszat lehetett benn. Az őt helyettesítő ifit sehol sem látta. Az igazgatót sem. De a folyosón a vízcsap alatt Gyula feküdt. Arca torz volt, sziszegett. Hátára a kis Markó, egy tizenhét éves törpe locsolta a vizet.

— Bandi bá! A Gyula tényleg egy disznó. Úgy kisült a zsírja, mint egy igazi disznónak — újságolta fontoskodva.

— Mi??

— Kisült a zsírja. Az igazgató bácsi azt mondta rá, hogy disznó. És tessék elhinni, hogy az is. El akarta temetni a nyulat. Az ő ablaka alá. Ezért a többiek is azt mondták rá, hogy disznó. Lefogták és tüzet raktak a hátán. Tessék nézni, hogy kisült a zsírja. Tényleg egy disznó — ismételte mély férfihangon az alig egyméteres emberke. Közben locsolta a vizet, és lehajolt a sziszegő Gyulához.

— Jó? Jó, a hideg, te disznó?

Mészáros leszedte a gyerekekről a feltúrt inget. Közélről megnézte a hátát. A bal lapockája alatt egy tenyérnyi helyen összefüg-

gően, a derekán kisebb-nagyobb foltokban — forintos, kétforintos nagyságú területeken leégett a bőr, megégett a hús.

— Ugye jól mondta az igazgató bácsi? Ez egy disznó — pislogott a tanárra a törpe, és kiköpött, felnőttesen, megvetően. Mészáros Gyula arcát nézte. Kék, nagy szeme párás volt. Arca torz a fájdalomtól. De csak sziszegett. Néha nyögött, de nem jajgatott. — Keménykötésű gyerek — gondolta. Megsimogatta a haját, vizes kézzel letörölte maszatos arcát. Felvitte a gondozónőhöz az orvosiba. Leírta az esetet Markó és a nyögdecslő égett gyerek szavai nyomán, aztán a csoport keresésére indult.

Az udvarról az igazgatóhelyettes hívta vissza. Most került csak elő. Biztos valamelyik hálóban kuksolt, amíg tartott a vihar. Ha az igazgató dühöng — és ritkán nem dühöng —, akkor csak a hülye, az olyan hülye, mint ő, állt az útjába. A többiek elbújnak, pince, padlás, a technikai személyzet menhelye; a tanárok, mint kotlós a csibéket, veszély esetén szárnyuk alá kapják a gyerekeket és elbujdosnak, minél messzebb az intézettől, az erdőbe, a hegyekbe. De az igazgatóhelyettes egyedül van. És célpont. Hisz az otthon dolga az ő hatáskörébe tartozik. A legkiszolgáltatottabb, helyzeténél fogva és családja miatt. Felesége — szép fiatal nő — béna. Paralízis után maradt így. Az igazgatóhelyettes nagyjából szabadabb időbeosztással, megszakításokkal dolgozza le a munkaidejét. Többször hazaugrik az asszonyhoz, mert az egyedül van.

— Meddig bírjuk, Bandink? — nézett a tanárra az igazgatóhelyettes. — Nem mi jövünk?

Mészáros megvonta a vállát. Nem volt kedve társalogni. Minek?

— Sietek. Nem tudom, hol vannak a gyerekek — mondta erőltetetten száraz, hivatalos hangon. Ha most beszélni kezd, akkor üvölt, sír, földhözvágja magát. Hisz ennek a felnőttnek is olyan a szeme és elkínzott az arca, mint a megégett Gyula gyereké. — Én se nézhetek ki különbül — mondta magában.

— Új gyereket kapsz. Itt vannak az iratok. Én fogadom. Még ma áthozzák a rendőrségről.

Bólintott, átvette az iratokat. Átfutotta az állami gondozásba vétel okát. Memorizálta:

A gyerek 15 éves. Beszédhibás. Együtt élt anyjával és nővérével, egyszoba-konyhában. A nővére kurva volt. Pénzért feküdt le férfiakkal. Napi tíz-tizenöt esete is volt. Ezért nem ment bele játékokba. Csak a legszükségesebb aktus történhetett meg. Ha valaki többet akart, akkor a mamával közösen kidobták. A mama gyakran sodrófát is használt a vendég meggyőzésére. Egyik férfinék ez nem használt, elkapta a mama kezéből a sodrófát és ütötte a mamát és a leányát. A mama a konyhában tartózkodó fiához kiáltott: Lajoskám, a baltát. Üsd fejbe a bácsit. Lajos szót fogadott. A férfi koponyaalapi töréssel a kórházban fekszik, élet és halál között. Rendőrség, a gyámhatóság a bírósági tárgyalásig az intézetben helyezi el a gyereket.

Gondolataiból Markó Feri hangja rántotta vissza a helyszínre. Már előbb csatlakozott hozzá a törpe. Sündörgött körülötte, aztán a műhelyeknél kijelentette:

— Bandi bácsi! Délután az igazgató bácsival leszek. Ő mondta, hogy menjek a műhelybe.

A tanár helyeslőleg bólintott. Így legalább nyugodt lesz a tanulókör. Mert ha Markóra rájön a „roncsi”, akkor képtelenség tanulni. A kandalló tetejéről a lámpavasra, onnan ki az ablakpárkányra, a falra, a pad alá, mindenhova elmászik. Olyan, mint egy majom. Értelmi szintje, akár az öt-hatéves rosszindulatú gyereké.

De hol lehet a csoportja? Az intézet területe húsz hold erdő, gyümölcsös, gazdasági épületekkel, játszóterekkel, két fürdőmedencével. A terület régen valami csokoládégyárosé volt. Ő biztosan büszke volt a két nagyszerű strandra, és akit meghívott — örült. Nekik, a gyerekeknek azonban nem volt szabad fürödni, mert az igazgató félt, hogy valami baleset történik.

A gyümölcsös irányába ment Mészáros. Onnan hallott hangokat. Almán kívül más már nem volt a fákon. De nem akart még erre sem gondolni. Évenként elmondta, elpanaszolta, hogy milyen gyerekparadicsomot lehetne itt csinálni. Sokan a gyerekekre hivatkoztak, hogy miattuk semmit sem lehet. Értetlenek, sérültek társadalmilag és agyilag. Bűnözők. Túlkorosak. Mind igaz. Többségüknek bírósági, rendőrségi ügye volt. Betörés, lopás, erőszakos nemi közösülés, fajtalankodás, csavargás... Sok változata volt a büntethető teiknek.

A kis tisztáson, a csikólegelön egy kis erdei faház állott. Annak végében volt a csoport. Számolta őket. Mind itt van, mínusz három, Gyula, Markó és Bodó — regisztrált. És már újra a gondolatnélküli, a jelenséget azonnal regisztráló lett agya. A szemét meresztette. Képtelen volt felfedezni, hogy mit csinálnak a gyerekek. Guggoltak valamennyien. De nem, Kata, egy fekete, lányosképű fiú, rendes nevén Kállai Gábor, a ház sarkánál állt, mellette Vili, A KISZ aktív.

Egy villanásra Vilire gondolt, meg Katára, aggódva. Vili fajtalankodás és erőszakos nemi közösülés miatt kapott két évet. Értelmes fiú volt. A tárgyalásig itt az intézetben és a bíróság előtt is eszen volt. Így a két évet nem a javítóban, hanem itt töltötte le. Már lejárt a felfüggesztése is. Újra fajtalankodik, ezt tudta a tanár. Csak nem akar valamit ettől gyerektől? Vagy már túl is vannak? Talán attól van rosszul a Kata? Azt azonban már látta, hogy a gyerekek versenyeznek. Kukacokkal. Elsimított földön cél- és startvonal. A gilisztákat füttyszóra indítják, gombostűvel, koronaakác tuskéjével irányítják, serkentik a kukacokat. A verseny végét is megtudta. Az első öt forintot, a második kettőt, a harmadik egyet kapott a többiekől. Az utolsónak viszont meg kellett ennie a kukacokat.

Kata, kihányva magát, hozzá ment.

— Háromszor vesztettem el a versenyt — szólt még mindig öklendezve.

Mészáros véget vetett a játéknak. Általános felzúdulást keltett az a kijelentése, hogy tanulószoba következik.

— Még nem is fociztunk... Menjünk kirándulni... Biciklizni menjünk... — Az igazgató bácsi megöl bennünket, ha megtudja a Gyulát... vette a legnyomósabb érvet a Madár, egy cingár, 180 centi magas kamasz.

— Bandi bá is kikap, mert nem nevelt meg bennünket — vi-gyorgott Kata hízelegve, kedveskedve.

Mészáros nem engedett.

— A tanulószobába megyünk. Indulás, Majd ott megbeszéljük a dolgokat. Gyerünk.

Csoportokban, lökdösődve, hangosan tárgyalva a versenyt elin-dultak. Szabálytalan volt ez, mert az intézeti rend kimondta, hogy a tanulók sorakoznak és úgy közlekednek, katonás fegy-elemben. Mészáros egy alkalommal kiszámította, hogy 58-60-szor, sőt néha 80-szor kellene sorbaállniok a fiúknak. Ő nem tette. Mentek rendesen, emberi, gyermeki módon.

Vili, aki már előbb elindult, és jóval megelőzte őket, integetett, mutogatott. Visszaszaladt hozzájuk, csendre intette őket.

Füleltek. A fákon, az őszifényes erdőn át először hangfoszlá-nyok szűrődtek át, aztán, ahogy előbbre mentek, az igazgató hangját hallották.

— Disznók! Erkölcstelen disznók. Rendőrségre velük. Börtönbe velük. Kiherélni, kimiskárolni az ilyent.

Mészáros Vilire nézett, hogy mi ez?

— A diri bácsi egy izélő párt fogott — mondta csámcsogva Vili.

Hobbija volt ez az igazgatónak. Mászta a hegyeket, a bokrok alá lesett, este zseblámpával, és az intézet környékén talált szerel-mespárokat megzavarta, botrányt csapott.

Most ilyen eset volt. A kanyar után már látták őt az úton. A párocska elhúzódott feljebb, az erdőbe. Az igazgatóval volt a tör-pe, meg Gyula.

— Ugye mondtam, Bandi bá? Ez a szemét Markó spinyózott — szólt Kata.

Csendben álltak. Az igazgató észrevette őket. Elkapta Gyula kezét, és feléjük húzta.

— Bécsi! — kiáltotta.

Mészáros a kitáruló száját és a szájszélére ráfeketedett nyálát nézte.

Bécsi nem mozdult.

— Bécsi!

Bécsi Mészáros mögé húzódott. Mészáros tudta, hogy ő rakta a tüzet Gyula hátán.

— Menj oda kisfiam. Nézd meg, mit csináltál — szólt rá a gyerekre. Az megfogta a tanár ruháját.

— Nem, Bandi bá. Nem. — Könyörögve nézett rá.

— Meg kell lenni kisfiam. Menj.

Bécsinek a többiek utat engedtek. Az igazgató megfordította a meggömbült hátú gyereket. Már gyulladásban volt az egész háta.

— Miért nem vitték orvoshoz? Ez a... — de nem gondolta tovább Mészáros.

A hatalmas ember elkapta a cingár Bécsi fülét. Odahúzta Gyula hátához. Szinte rányomta a sebre.

— Látod?! Látod?! Te tetted. Illik ilyen tenni? Illik?

Elengedte Gyula karját, és a felszabadult kezével Bécsi kusza hajába markolt. Úgy rángatta. Aztán lapát-tenyerével ütötte, ahol érte.

— Fáj? Ugye fáj? Nézzétek, hogy fáj neki. Bezzeg a tüzelés nem fáj. Nesze! Nesze! Nesze!

Gyula háttal állt, egy kicsit meggörnyedt. Fáj, égett a megpörkölt háta, de odapislantott — amennyire a fájdalomtól el tudta fordítani a nyakát.

A többi gyerek Bécsit sajnálta, illetve nem sajnáltak senkit, csak arra gondoltak, hogy a törpe Markó még meglakol azért, mert beköpte Bécsit a dirinek.

Mészáros igyekezett a gyereket kivenni a nagydarab ember kezéből. Először arra gondolt, hogy nem árt, ha az igazgató megmutatja Bécsinek a tűzokozta sebet. A dühkitörésre, a vadállatisságra nem számított. Már az első ütésnél lökte a gyerek iránti szájalom, de eléggé nehezen szánta el magát arra, hogy huza-kodjon a gyerekek előtt az igazgatóval. Olyasmi megtörtént, hogy széket vágott hozzá a díszteremben — de tanárok előtt. Most is úgy lehetne csak lecsillapítani, mert ha valaki erősebb eszközökhöz nyúl, akkor az igazgató ideiglenesen meghátrál. Az az esete talán nem volt ilyen vad, de Mészáros piszkosabbnak tartotta, és a fásultságot mutatja, hogy akkor, a testületből több régi nevelő is közömbös maradt. Április 4-i ünnepélyre készültek, amolyan háziünnepségre. Reggel azonban telefonon valaki bezengte az igazgatónak a tanácstól, hogy a szakfelügyelő és a csoportvezető résztvesz az ünnepségen. Erre reggel a kétszáz gyereket kirendelte a hegyoldalba lévő raktárépülethez. Fehér inget vététt fel velük. Ott a szabadban, 8 foknál, reggeli helyett felsorakoztatta őket. 32 kilométer sebességű szélben kellett derékig levetközniük a fiúknak. A piszkos, színes inget mindenkinek zsebre kellett gyűmie, aztán a szép fehér ingben vonultatta a 14-18 éves állami gondozott fiúkat — nem a felszabadulási ünnepségre, hanem a szakfelügyelő és a csoportvezető elé. Mészáros tanította be a műsort, és készült a megemlékezésre. Aztán nem lett belőle semmi, csak nagy botrány. Ő nem vezette be a műsort, nem tartott ünnepi beszédet, ki sem mozdult a nevelői szobából, amíg a gyereket el nem vezették az iskolai tanárok. Valaki tartott ugyan egy zavaros megemlékezést, de a botrány teljes volt, ellene pedig feljelentés ment. Képtelen volt bizonyítani a maga igazát, azt, hogy a gyerekek akkor érezték volna, hogy ünnepély van, ha emberségesen bánnak velük... Fegyelmet kapott... Vállalta.

Amíg rángatta a gyereket az igazgató kezéből, addig ezekkel az emlékekkel erősítette magát. — Fasiszta barom. Biztos az — gondolta, akkor is, most is. Akkor mondta is, most — nem.

— Károly, így nem szabad — lihegte huzakodás közben — Tudod, hogy a gyerek piromániás. Orvos kell neki, és nem ez.

Végre sikerült. A gyereket maga mögé lökte. Az igazgató egészen hozzányomakodott, hogy elérje a mögötte meghúzódó gyereket. Mészáros orrát megcsapta a testi kipárolgása. Áporodott izzadságszaga hányingert váltott ki belőle. A nála fejjel magasabb emberről szakadt a veriték. Inge csuromvíz volt.

— Károly bácsi, térj észre.

— Na jó, majd még számolunk! — Lehelte az arcába az igazgató. — Rohadt, pállott szagú volt a kilégzése. — A Gyulát nem viszik el a mentők. Majd az ápolónő gondolzza. Itt nem lesz rendkívüli esemény. Itt rend és jólét és fegyelem van — fújta Mészáros arcába. Aztán elfordult. Markó, a törpe mellette állt.

— Gyerünk — biccentett feléje az igazgató.

Mentek az erdei úton; a kétméternyi ember és a méteres törpe. A törpe megállt, megfordult. Kihúzta magát.

— Ellenőrizni megyünk, disznók. — szólt. Kiköpött a fiúkra, a tanárra, és fürgén a nagydarab ember után csámpázott.

Mészáros az iskolába ment a fiúkkal. Már nem gondolt a jeleentre. Gyulát elkísértette az intézetbe.

Ami következett, az rutin-munka volt. Uzsonna, tanulókör, vacsora, mosdás, lefekvés.

Ő is, a gyerekek is, ezt a lefekvés utáni időt szerették a legjobban. Ilyenkor elvonultak a hálóba. Közösen játszottak. Aki akart — és mindenki akart — beszélgethetett vele a nap eseményeiről. Az állatokat megették.

Ezen a napon nehezebb volt minden. Nagyon nehéz volt. Bodót, a beduint rá kellett venni, hogy megmosakodjon. Mészárosnak kellett lesikálnia róla a bokszot. Még a feneké is olyan volt. Közben történt, hogy a csoportja eltűnt a fürdőből. Ő Bodót sikálta. Az sziszegett és tiltakozott, mert fáj is neki, de a fő indokot meggyőzően hajtogatta:

— Bandi bácsi, én beduin akarok lenni. Azok éjjel is feketék.

— Nem kisfiam. Éjjelre ők is lemossák magukat, ha fehér ágyban alszanak — magyarázgatta neki a tanár.

— Ez igaz Bandi bá?

— Igaz fiam, igaz.

— Nem tetszik becsapni, Bandi bá?

Mészáros felelete nem hallatszott. Állati üvöltés, visítás hallatszott az alagsorból.

— A csoport — kapott észbe Mészáros.

Bodót, a beduint otthagya, amúgy félig fehéren, ő meg szapánosan rohant a hang irányába.

Az alagsori WC előtt álltak a fiai. Bentről hallatszott a soha nem hallott visítás. Embertelen volt a hang. Észvesztett, állati.

Gyorsan szétlökte a gyerekeket, akik már kiabáltak:

— Gyorsan, te hülye, itt a Bandi bá.

Ketten leszorították a WC csészére a meztelen törpét, a Markót. Bécsi egy biciskával a gyerek lába között nyúlka. A tanár egy pillantást vetett oda és — fellélegzett. Még nem látott vért. Ellökte Bécsit, rácsapott a karjára, a kés kiesett, leesett a földre, többen kaptak utána, de a tanár rálépett. Egy újabb pillantás Markóra. Nem vérzett. Nyelt egyet.

— Engedjétek! — mondta.

Érteni nem értették a gyerekek, csak a szájmozgásából következtettek arra, amit mondott, mert Markó kifordult szemekkel, eltorzult arccal üvöltött:

— Jaj, jaj! — kiherélnek... Segítség!

Mészáros felvette a kapálózó törpét. A zuhanyozóban hideg vízzel mosogatta az arcát.

— Kiherélnek, jaj, jaj, jaj!

Hiába volt minden szó, becézés, simogatás, a gyerek nem nyugodott meg. Mészáros gondolt egyet, leállította a földre Markót. Megfogta a hadonászó apró kezét és mindkettőt az ágyékához tette.

— Nesze, te buta. Itt a fütyid... Fogd meg...

A gyerek megmarkolta kis nyomorék hímveszőjét. Alábbhagyott az üvöltéssel. Hüppögött, billegett. Arcán még mindig az eltorzulás, a rettegés, a félelem. — Mind Gyula, mind Bécsi, mind az igazgatóhelyettes arca és talán az én arcom is... ilyen a félelem. — akadt meg egy pillanatra a szeme a nemiszervét védve markoló, eltorzult arcú Markón.

Mellette zajongtak a gyerekek. Csendet intett.

— Mi volt ez?

— Spinyózott, Bandi bácsi. Spinyózott és behugyozik. Az ilyen egy szemét — mondta az angyalarcú Kata.

— Mit akartatok?

— Levágni neki azt a kacsanyomorítót, hogy ne csináljon be, — mondta igaz meggyőződéssel Bécsi.

Mészáros mondott valamit, olyasmit, hogy nem szabad, meg hogy milyen rettenetes ez. Amíg beszélt, Markó eltűnt a lábak között kislisszolt, senki nem tudta, hova lett.

Már a hálóban voltak, amikor közéjük settenkedett a törpe. Ezerráncú arcán a ráncok még jobban meggyűrődtek. Vigyorgott. A pizsamája alól egy macskakölyköt húzott elő.

— Nesztek — mondta. Közéjük dobta az állatot. Állt, vigyorgott, oldalzsebébe dugta a kezét és az egyik ágyon ülő tanárhoz ment. Haverkodva, bizalmasan meglökte őt.

— Délután ellenőrzés közben szereztem. A diri bácsi nem vette észre.

Lassan elcsendesedett minden, Mészáros a munkanaplóba beír-

ta a nap eseményeit, pontosan. Markóval felküldte a tanáriba. Vilányt oltott, és Gyula üres ágyára ülve várta, hogy a gyerekek elaludjanak.

A mélyülő lélegzéseket figyelte. Az ablakon besusogtak a fák, az udvarról egy fénycsóvát dobott a lámpa. A kismacska miáokt a dobozban. Elhelyezkedés, mocorgás, elalvás előtti, már álomba zuhanó rándulások hangját adták az ágyak. Igazán elmehetett volna már... Minden elnyugodott, de ült egy kicsit még.

Ezt a csendet, a nyugalmat és a szeretetet szerette a legjobban. Ezek segítették napról napra. Igaz, hogy a fő elhatározás — hogy élete legértelmesebb és leghasznosabb tetteinek tartotta, hogy ezekkel a fiúkkal van, küszködik — mindent determinált. De valamiért, azért, hogy este lefektetheti őket, feloldhatja a napi csordaélet, a vad agyonkínzás görcseit, ezért bírja napközben mindig. — A mai nap pedig nagyon, nagyon nehéz volt — gondolta. Bólogatott hozzá, sóhajtott: — Nagyon csúnya nap volt.

Hirtelen eszébe ötlött, hogy az új gyereket, azt a baltást nem kapta meg. Azon tűnődött, hogy milyen élete lehetett ennek a gyerekeknek. Biztos hasonlított ezekéhez, akik most nyugodtan alszanak, úgy, mint a többi gyerek — otthon. Nyomorék élete lehetett biztos, mint például a Kataé, aki valahol a külvárosban egy kecskeólban lakott az anyjával, mert a részeges apa valami új nőt vitt a lakásba. Gyulának mostohaapja volt, a gyerek nagyon szerette az anyját, de annak az új férjtől két gyereke született. Lácit kéthetes korában hagyta el az anyja. Gábor... sóhajtott, legyintett. Bodó nyöszörgött, motyogott. Felkelt, félálomban kitámolygott. Őt hülyére verték kicsi korában. Ha felemeli a kezét, hogy megsimogassa, a gyerek szemebogara eltűnik a félelemtől, s csak a szemefehérje marad, szemhéja megmerevedik, kezét maga elé kapja. Csecsemőkorától verték, főleg a fejét.

De most csend van. Jó csend. Csak a fák susognak, a gyerekek szuszognak. A félhomályban megszámlolta őket. Beidegzett szokás. — Rossz szokás? — kérdezte magától. Megrázta a fejét, csak úgy, magának. Hisz nem a számokért teszi, tizenkét fő. Ez lenne minden? Nem — válaszolt az agya. — Így, csak a számokat nem is lehet, mert a két üres ágy nem kettő a számsorból. Az egyik Gyuláé, aki több év után sem szokta meg, hogy elalvás után a tanár betakarja őt, vagy megsimogatja kócos fejét. Nem tanácsos hozzáérni, mert felugrik, támad. Rúg, csíp, harap, üt. Sokéves gyakorlat alakította ki benne. Az apja, először az édes, egy italbolti felszolgáló, aztán a mostoha, egy sofőr, éjszaka gyakran verte őt. Kínkeserves sors alakította ki ebben a jóindulatú gyerekekben a vadállatot. A felnőttek tették. Bodó ágya még mindig üres. Talán a tévészobába szökött. Veszélytelen, ártatlan gyerek. Nagyon beteg.

Nehezen mozdult. Azt kívánta, majdnem hangosan mondta, hogy holnap csak egy kicsivel, csak egészen kicsivel legyen jobb a nap, könnyebb ez a nehéz élet. Tudta, hogy az új nap új gondo-

kat, új, elképzelhetetlen eseményeket, bajokat hoz; az öröm, a nyugalom itt olyan kevés. De hitte, hogy ha minden nap csak egy kicsivel több örömet és szeretetet adnak egymásnak, akkor már érdemes, már jobb csinálni.

Ilyesmiket gondolt, magában köszönt az alvóknak és kiment. A tanáriba indult az ingéért. A lépcsőházban az igazgató jött vele szemben, le a lépcsőn. Kezében Mészáros munkanaplója, amit az előbb küldött fel Markóval. Az igazgató arca elrajzoltabb, szája keskenyebbre szorított volt, vértelen.

— Magát keresem, Mészáros kartárs.

Mészáros csak kérdően nézett rá.

— Megtiltom! Megtiltom, hogy a naplóban így rögzítse a nap eseményeit! Megtiltom, hogy hazudjon!

— De...

Az igazgató a naplóval hadonászott.

— Tessék kitépni, tessék kiradírozni, tessék eltüntetni! Itt nem lesz vizsgálat. Ebben az intézetben én vagyok az igazgató. Ameddig én vagyok az igazgató, én fizetem magukat, én öltöztetem, etetem a növendékeket. És itt jólét, rend, nyugalom van. Vacsorára kakaó volt kaláccsal. Ezt tessék leírni, ezt tessék naplózni. Mert itt rend van, szakszerű szocialista, hazafias nevelés van. Ebből nem engedek. A munkatervem alapelvei ezek. És tessék naplózni azt, hogy maga rosszul dolgozik...

Mészáros fáradt volt. Gyulára gondolt. Hogy meg kellene nézni. Az igazgató szavai azonban áttépték a homályt, amit a fáradtság vont agyára.

— Ma délután Markó nevű növendékével voltam. Tájékoztattam tőle. Érti? A maga munkájáról tájékoztattam a Markó nevű növendékétől és megállapítottam, hogy maga rosszul, bűnösen rosszul dolgozik. Megállapítottam...

Mészáros agya teljesen kikapcsolt. Fáradtan forró fejében az emlékek kezdtek működni. Szeme előtt Markónak, a törpének a környezetéről készült tanulmány lebegett, és különböző pedagógusok jellemzése a gyerekről. A napokban kellett összeállítani egy ilyen anyagot a bíróság számára. Markóék tizenhatan éltek egy szoba-konyhás lakásban. Az apa félig törpenövésű, egyik őszi vasárnap, amikor a gyerekek otthon voltak az intézetből, berúgatta a Feri gyereket, meg a nyolcadiknak született tizenkét éves kislányát. Aztán a lányt megerőszakolta. Először ő, az apa, aztán — állítólag a törpe fiú is. A rendőrség az apát letartóztatta. A lányt visszavitték az intézetbe. A Feri gyereket is a rendőrség szállította vissza, még részeg volt. Mészáros arra gondolt, hogy ennél alkalmasabb és jobb informátort nem is szervezhetett volna be az igazgató. Erkölcsileg, szellemileg nagyszerűen felül tudja bírálni az ő munkáját, hiszen két egyetemi diploma, meg a tizenkét évi pedagógus pályafutás eltörpül Markó Feri tapasztalatai mellett.

Erre, amit az igazgató mondott, már nem volt mit válaszolnia, tiltakozni sem lehetett. Igazán, nagyon-nagyon unta és elfáradt.

— Értelek, Karcsi bácsi. Úgy lesz minden, ahogy Markó és te akarod.

Elvette a naplót. A tanáriba ment. A többi tanárt már nem találta ott. Ilyenkor mindenki menekül. Mészáros áthúzta a bejegyzést, olvashatatlanra tette a nap eseményeit. Beírta nagy betűkkel: „A mai napon rendkívüli esemény nem történt. A mai délután az igazgató kartárs munkaterve szerint telt el.”

Ruhát váltott. Indult.

A gyerekei szobája előtt még megállt egy pillanatra. Matatást hallott. Nyílt az ajtó. Bodó lépett ki rajta. Kezében lepedő, cipőpaszta, kefe volt. A gyerek rátámadt:

— Bandi bá, be tetszett csapni. Most beszéltem az igazgató bácsival. Ő azt mondta, hogy a beduinok a fehér ágyban is sötét bőrrel feküsznek le. Megyek, mert én éjjel is beduin akarok lenni.

— Mész ám a ... — Mészáros elkapta a gyerek kezéből a lepedőt. Az a bokszot nem akarta kiengedni markából. Magasra emelte kezét. A tanár felemelte karját. Most ütni akart. Nézte az arcot, ahova csapni fog. Bodó arca egy szempillantás alatt megváltozott. Szembogara furcsán ugrált. Arcbőre megmerevedett, falféher lett, szája eltorzult: a tanár újra látta a félelmet; az égett Gyula, az agyonvert Bécsi, a herélés előtti Markó, az agyonkínzott igazgatóhelyettes szenvedő, tehetetlen-félelem-arcát látta. A lecsapó kéz már nem állt meg. A gyerek bőrét érezte a tenyerében, hallotta a pofon csattanását. Bodó egész teste védekező állásba merevedett. Várta a következő ütést. Mészáros újra emelte kezét, újra ütött. Nem tudta, hogy hányszor vágott a gyerek fejére, arcára, vállára, hátára, aztán kicsavarta a gyerek kezéből a bokszot. A rángatózó Bodót bependerítette a hálóba. Ő pedig hóna alá csapta a lepedőt, és a kijáráthoz ment. Az ajtót gondosan bezárta. Elindult. Nem a buszmegálló felé, hanem le a völgybe, ellenkező irányban, az erdő szélére. A végén már futott. Egy mélyedésben megbotlott, hasravágódott. Fölötte egy lámpa égett, amely reflektorként világított a nem messze lévő raktárépületre. Föltápáskodott, a villanyfényen át felnézett az őszi sziporkázó, csillagos égre. Fejére bugyolálta a lepedőt, motyogott:

— Bodó, szegény Bodó. Megérdemelted. Mert nem te vagy a beduin. A beduin én vagyok.

Tétova mozdulatokkal dörzsölte arcát, mellét, és tudta, hogy ahova a keze ér, a bőr ott fekete lesz.